

Remissvar

Dnr 2022-572

2023-03-14

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar: Fler veckor med omställningsstudiestöd - för stärkt konkurrenskraft, säkrad kompetensförsörjning och livslångt lärande

U2022/03966

SAMMANFATTNING

I promemorian föreslås att personer som en gång haft omställningsstudiestöd ska kunna erhålla en ytterligare stödperiod, givet att minst 15 år gått sedan den första stödperioden. Omställningsstudiestöd ska då kunna lämnas för ytterligare 22 veckor efter så kallad återkvalificering. Förslaget innebär att en studerande som får helt stöd som mest kan få 66 veckor med omställningsstöd under sitt arbetsliv, jämfört med 44 veckor enligt nuvarande lagstiftning.

Konjunkturinstitutet anser att det finns starka skäl att invänta utvärderingar av omställningsstudiestödet innan nuvarande lagstiftning ändras. Vi vet ännu inte i vilken utsträckning som stödet kommer att nyttjas, vilket gör förslagets offentligfinansiella effekter högst osäkra. Även de samhällsekonomiska effekterna av systemet bör utvärderas innan möjligheter till ytterligare stödperioder övervägs. I och med att förslagets praktiska införande ligger hela 15 år framåt i tiden finns det dessutom ovanligt gott om tid för sådana utvärderingar. Konjunkturinstitutet anser även att samtliga som ansöker om en andra stödperiod måste kunna påvisa att utbildningen fyller ett behov på arbetsmarknaden.

OSÄKRA EFFEKTER PÅ STATENS UTGIFTER

Enligt gällande regler kan stödet, om det utnyttjas fullt ut, i genomsnitt kosta 7,5 miljarder kronor per år när det är fullt utbyggt, vilket bedöms vara år 2026.¹ Enligt det nuvarande förslaget ska anslaget inte ökas till följd av det aktuella förslaget.

Om det tillgängliga anslaget inte skulle utnyttjas fullt ut vid nuvarande regler kommer införandet av förslaget leda till ökade statliga utgifter varje år. Detta då studenter som återkommer för en andra period av stöd tar upp hela eller delar av de resterande tillgängliga medlen ett givet år. Om anslaget med nuvarande regler i stället kommer att utnyttjas fullt ut kommer förslaget inte innebära ökade statliga utgifter, utan enbart leda till hårdare konkurrens om stödet under ett givet år. Färre personer förväntas då över tid få ta del av stödet, men de som får stödet kommer i genomsnitt erhålla stöd under fler veckor.

¹ Anslaget består av en fast del om sex miljarder kronor plus en rörlig del som över tid i genomsnitt uppgår till 1,5 miljarder kronor per år, men som under ett enskilt år kan variera mellan noll och tre miljarder kronor beroende på konjunkturläge.

Då vi i nuläget inte vet om tillgängliga medel för omställningsstödet i framtiden kommer att utnyttjas fullt ut, är det osäkert om förslaget innebär ökade offentliga utgifter. Det initiala söktrycket på stödet har varit högt, vilket talar mot att förslaget innebär ökade statliga utgifter. Det är dock högst osäkert hur söktrycket kommer att se ut om 15 år.

Av konsekvensanalysen framgår inte om förslaget mest sannolikt innebär ökade statliga utgifter eller hårdare konkurrens om tillgängligt stöd. Här hade det varit önskvärt med en samlad bedömning av vad som är mest sannolikt, även om denna naturligtvis är behäftad med stor osäkerhet.

INVÄNTA RESULTAT FRÅN UTVÄRDERINGAR

Förutom att stödets nyttjandegrad så här lång är osäker, är även stödets samhällsekonomiska effekter osäkra. Som exempel varnar SNS konjunkturråd för att stödet riskerar att missa de arbetstagare som drabbas hårdast av strukturomvandlingen.²

Eftersom det nuvarande förslaget kan innebära ökade offentliga utgifter finns det således skäl för lagstiftaren att avvakta med förslaget till dess att stödets effekter har utvärderats – en utvärdering som regeringen tidigare har aviserat att den hade för avsikt att ge i uppdrag till IFAU. I och med att förslagets praktiska införande ligger 15 år framåt i tiden, finns det ovanligt gott om tid för att öka vår kunskap om förslagets såväl negativa som positiva effekter, och därmed ge ett bättre beslutsunderlag till lagstiftaren före beslut om utökning sker.

SVAGT ARGUMENT FÖR ATT PÅSKYND A FÖRSLAGETS IKRAFTTRÄDANDE

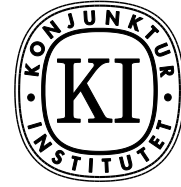
I promemorian argumenteras för att förslaget bör träda i kraft i närtid, trots att det i praktiken kommer att vara tillämplbart tidigast 2038. Detta motiveras som följer (s. 51): ”Personer som har för avsikt att ansöka om omställningsstudiestöd behöver kunna göra övervägda val om hur de ska disponera sin begränsade tid med stödet. Kunskap om att det senare i arbetslivet kommer att vara möjligt att kunna få fler veckor med omställningsstudiestöd för ytterligare kompetensutveckling eller en ytterligare omställning kan vara avgörande.”.

Även om det är rimligt att personer till viss del är framåtblickande i sitt beslutsfattande, framstår argumentet för att skynda på beslutet i detta fall som högst tveksamt. Det är sannolikt få som väljer att inte använda omställningsstödet idag för att de redan nu tror sig behöva stödet *om 15 år*. Få vuxna personer torde ha en så lång planeringshorisont när det gäller sitt eget kommande utbildnings och kompetensbehov på arbetsmarknaden i dag kontra behovet om 15 år. I den mån individer ser 15 år framåt i tiden kan man dessutom lika gärna argumentera för att många skulle förvänta sig att stödet är borta om 15 år och därför passar på att försöka utnyttja stödet redan idag, innan det är för sent.

ÖNSKVÄRT MED PRÖVNING AV ARBETSMARKNADENS BEHOV FÖR SAMTLIGA SOM ANSÖKER OM EN ANDRA STÖDPERIOD

Enligt gällande regler ska omställningsstudiestöd endast beviljas om den sökande kan visa att utbildningen stärker dennes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Enligt förslaget ska dock inte någon ny prövning av detta göras

² Fredriksson P, Graetz G, Hensvik L & Seim D (2023), ”Strukturomvandling på svensk arbetsmarknad: konsekvenser och policyåtgärder”, Konjunkturrådets rapport 2023, SNS.

om ansökan om en andra stödperiod avser samma utbildning som den första stödperioden. Endast den som ansöker om en andra stödperiod för en ny utbildning behöver visa på uppfyllande av detta behovskrav.

Konjunkturinstitutet anser att samtliga som inkommer med en ansökan om ytterligare en stödperiod ska behöva visa att utbildningen bidrar till att uppfylla arbetsmarknadens behov. Detta då arbetsmarknadens behov påtagligt kan ha förändrats under de 15 år som (minst) förflutit sedan den senaste prövningen.

De som ansöker om stöd för första gången kommer vidare att konkurrera om tillgängliga medel på samma villkor som de som ansöker om en andra stödperiod. Ansökan från båda dessa grupper kommer slås ihop och beviljas i den ordning som de kommer in till CSN. Det kan innebära att en person som ansöker om stöd och tydligt kan visa att utbildningen uppfyller arbetsmarknadens behov ändå blir utkonkurrerad av en person som ansöker om en andra stödperiod, med då till en utbildning där det inte längre finns något arbetsmarknadsbehov av fler utbildade personer.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Albin Kainelainen. Föredragande har varit Magnus Gustavsson.

Albin Kainelainen
Generaldirektör